

Руслан СТЕЦИК

З давніх-давен музика виражала глибинний сенс. Ще в античній Греції вважалося, що вона відтворює гармонію небесних сфер. А з приходом християнства вона стала однією із головних елементів Літургії. Яка музика корисна? Що сьогодні виражає музика і для чого вона служить? Якій музиці українці надають перевагу сьогодні? Ці та інші запитання постараємося розкрити в нашій статті.

Роль мистецтва загалом

Мистецтво – творче відображення дійсності в художніх образах, тобто художня творча діяльність. Що ж означає ця дефініція (визначення)? Із неї бачимо, що мистецтво є найперше творчістю. Творчість – заповідь, дана нам через наших прародичів, «ростіть, множтеся та наповняйте землю» (Бут. 1:28). Це означає – бути співтворцем. Бог за сім днів створив все добрим, тож завданням людини є допомагати Йому творити. Із цього висновкуємо, що істинне мистецтво є лише те, де апіорі (наперед) закладене поняття Добра, Блага, Прекрасного, а отже, – Бога. Іншими словами, істинне мистецтво відображає Бога. Коли ж воно не передає цієї глибини, мистецтвом його назвати неможливо. Це якийсь сурогат, ерзац, пародія, але ні в якому разі не мистецтво. Музика, як один із видів мистецтва, є наочним прикладом проблематики виховання мистецьких, естетичних смаків сучасності. Найбільша проблема полягає в тому, щоб відділити пшеницю від половини, мистецтво від антимистецтва. Потрібно в'ясувати, яка музика мистецька, а яка такою не є. Пізніше варто дослідити, якою є музика, що пріоритетна у нашій сучасності, зокрема в Україні, а якою та, що, значною мірою, забута.

Цінність класичної музики

Щоб оцінити якість музики, слід зважати на основні її критерії – творчість, оригінальність, професійність, розумну впорядкованість тощо. Написана композиція має виражати якусь глибоку ідею, бути оригінально-неповторною, потребує відповідної школи чи підготовки та неабиякого старання. Це деякі критерії та вимоги щодо написання музики. Насправді їх більше і достеменно про це можуть розповісти науковці чи музикознавці.

Найбільше вищезгаданим критерієм відповідає класична музика. Ще її називають академічна, професійна, серйозна, одним словом, зразкова або еталонна. Ця творча, професійна майстерня з багатолітніми традиціями початок свій бере із вічного джерела – церковної музики. Кращі надбання людства за всю історію утворили непорушну твердиню, незнищену цитадель, вічну берегиню музичного мистецтва. Цілі покоління митців, композиторів, диригентів, співаків, теоретиків, музикознавців, інструментальних майстрів невтомно плекали цей високий еталонний стиль. У різні історичні та культурні епохи він змінювався, набував іншої форми. Звідси багатоманіття музичних стилів у класичній музиці: бароко, класицизм, романтизм, авангард, неокласицизм, неоромантизм та ін. У чому ж полягає взірцевість такої музики? Перш за все – у складності, а звідти автоматично оригінальності, творчості та професійній майстерності. На противагу «простій» музиці, яка не вимагає особливої підготовки, чи натхнення, ця потребує

копіткої праці. Щоб стати серйозним музикантом, потрібно довго вчитися і багато займатися.

Така музика справді якісна та здатна виховати хороші смаки, робити світ кращим. Вчені довели її позитивну дію на рослини, тварин і людей. Також всім відомо, що музика має терапевтичні властивості. Найбільший лікувальний ефект має музика геніального композитора XVIII ст. В. А. Моцарта, що в медицині має й спеціальну назву – т. зв. «ефект Моцарта». Під слухання його творів покращується інтелектуальна здатність людини, в нормується і заспокоюється психо-емоційна сфера, відчувається духовне піднесення. Подібні приклади, яких можна наводити безліч, підтверджують величезну цінність класичної музики. За своєю суттю вона абсолютно безневинна, тобто приносить тільки користь, а тому за правом заслуговує на провідне місце в музичному мистецтві.

Музичні пріоритети сьогодення

Не потрібно бути великим професіоналом, культурологом чи музикознавцем, щоби охарактеризувати сучасний стан музичних смаків. Щоб далеко не заглядати, подивімось на Україну з її мистецькими (в нашому випадку конкретно музичними) реаліями. Політична ситуація в нашій державі проектується і на місце культури в ній. Влада не зацікавлена в мистецтві та культурі! Щоб переконатися, подивімося на сучасний стан професійної, академічної музики: мізерна фінансова підтримка, зокрема працівників культури, навчальних закладів, музичних установ, фестивалів, конкурсів, незацікавленість в розвитку молодих талантів і багато-багато іншого. Натомість великі привілеї надаються шоу-бізнесу, як і повний респект влади щодо нього.

Однак у цьому не тільки вина влади, а й самих слухачів (тобто нас з Вами, дорогі читачі). Коли б ми зайшли у філармонію, концертний зал чи оперний театр, цей храм музики, то неодмінно нам кинулись би в очі напівпорожні зали та дуже вузький контингент людей. Переважна більшість публіки була б своєю, тобто музикантами, а решта – поодинокі поціновувачі мистецтва, люди старшого віку. Складається враження, що серйозна музика щораз-то більше стає «езотеричною», тобто виключно для себе, для «своїх». Важко змиритись з цією правдою, особливо в часи демократії, свободи та Незалежності. Сучасна людина розгублена. Серед сірої маси «популярної музики», якою наповнені інформаційні носії, Інтернет та телебачення, вона не може вибрати і губиться в ній. Не буде образливим називати її «попсою», бо, з точки зору Високого Мистецтва, яке ми описали в першому розділі статті, це інфантильна й примітивна музика. У жодному разі не вважаю примітивною естрадну музику як таку. Це окремий жанр, який має право на своє існування. Те саме можна ствердити про інші види: рок з його модифікаціями, реп, електронна музика і багато інших. Всі вони є плодом сучасної культури. Це часи, коли для вираження внутрішніх запитів іде пошук нових музичних форм. У своєму задумі та суті вони є добрими, тому цілком заслужено мають своїх слухачів і прихильників. Проблема полягає в тому, що, на жаль, в наш час чи не 95% послідовників і представників цих течій не відповідають своїм ідеалам. Вони задалеко відійшли від оригіналу, а то й взагалі на нього не схожі (стали антиподом).

Такий стан речей заохочує нас до постійного нагадування про існування кращої альтернативи – висоти, з якої «злетіли» представники такої музики, а радше, до якої не доросли. Можемо наочно продемонструвати ці дві реальності, обидва кінці однієї мотузки – оригінал і його тьмяну копію.

Поява української естради в XX ст. в особах В. Івасюка, І. Білозіра, Н. Яремчука, Зінкевича, С. Ротару та ін. ознаменувала нову віху в історії музики. Це був пошук нової

ідентичності в царині музики. Це справді нове, творче і оригінальне мистецтво, в основі якого лежали народна пісня та закони класичної музики. В їхніх піснях можна було черпати глибинний зміст, неповторну мелодійність, розумно впорядковану гармонійність. Подібна естетика насправді змінювала людей на краще, збагачувала їхній внутрішній світ. А тепер перенесімо свій погляд на протилежний бік – на нащадків цих легендарних артистів: Потап і Настя Каменських, Світлана Лобода, «Віа Гра», Наталя Могилевська, Дзідзьо, Верка Сердючка, Скрябін, «Поющіє труси», «Смс»... Цей перелік можна було б продовжувати ще дуже довго. Не вартує цього робити, бо навіть із самих імен окремих осіб чи назв гуртів бачимо правдиву цінність їхньої музики. Кидається у вічі їхня сексуальна орієнтація з вульгарним сценічним виглядом та аморальною поведінкою. Дивлячись на деякі виступи сучасних естрадних артистів, складається враження, що секретом їхнього успіху є не так музичний талант, як демонстрація тіла та показ шоу. Про яку музику в такому випадку можна говорити? Подібне в історії ми вже десь бачили, а саме в Римській імперії, де основним для людей було бажання «хліба і видовищ». Десь віддалено, проте паралель прослідковується. Не дивно, що в народі цю популярну сучасну музику називають «шоу-бізнесом». Це і означає показ видовищ заради заробітку. Якщо розглядати зміст цих пісень чи їхню музичну канву, то все відбувається за принципом Святих Отців – «зовнішнє передає внутрішнє»: зовнішність співаків з їх вульгарним і безсоромним виглядом на сцені чи телебаченні є чітким відображенням внутрішньої порожнечі самої пісні.

Ще одна характерна і найголовніша риса сучасної музичної культури – це величезні децибели звуку. Ця особливість заглушує відсутність музики як такої, притуплюючи людську свідомість та психіку. Примітивні тексти, що лежать в переважній більшості цих пісень обмежують, блокують мислення. Від цієї екстатичної вакханалії людина входить у стан наркотичної нестями. Наслідки цього мають руйнівну дію: фанатизм, спустошення, депресії, а найгірше – суїцид. Щоб довести правдивість моїх слів, наведу один життєвий приклад. На одному рок-концерті вчені для експерименту поставили під звукову колонку сире яйце. Після концерту воно розварилось і тріснуло. Тепер уявімо, що відбувається з нашим мозком на подібних концертах. За 3-4 години насильства над барабанными перетинками та психікою люди віддають немалі гроші, накопичуючи мільйонні гонорари їхніх «талановитих» кумирів. У цей же час на істинно цінну і корисну музику квитки коштують набагато дешевше, хоч в Божій перспективі вартують набагато більше, а за це вони не хочуть платити. Неймовірний парадокс: виконавці чи музиканти інколи без належної освіти або з мізерними задатками стають кумирами, народними артистами, або ж навіть «Героями України». Зрештою, із готовими музичними вподобаннями не народжуються, але їх плекається і набувається. Хтось має апетит до солодкого, а дехто до солоного, один любить натурпродукт, а інший – ГМО. Хто на чому виріс. Як кажуть, зі смаками не сперечаються.

Висновок

Багато прикладів можна ще наводити на підтвердження цього невтішного явища. Складається враження, що сучасна культура втратила зв'язок зі своєю пуповиною, своїм минулим, багатством поколінь. Втрачається те, що називається традицією. Звісно, стереотипом буде вважати минуле єдиноправильним і єдинодобрим. Найкращим виходом із ситуації буде синтез, взаємозв'язок старого і нового. Інакше те, що здається зараз істинним та правдивим, згодом виявиться пустим, некорисним та навіть шкідливим. Справжня музика твориться лише тоді, коли опирається на кращі надбання людства та

на пізнання Бога. Тільки за таких умов мистецтво зможе виконувати свою місію – змінювати й переображувати світ на краще.

Цікаво знати: спів у хорі уповільнює старіння

До 2030 року майже 20% населення Сполучених Штатів складатимуть люди віком понад 65 років. Тож не дивно, що підтримувати здоров'я пенсіонерів стає пріоритетною справою в країні. Понад 10 років тому на замовлення Національної мистецької ради та уряду було ініційоване дослідження впливу хорового співу на здоров'я літніх людей. З часом дослідження переросло в успішну програму, яка має надзвичайно позитивний ефект на її учасників. Сьогодні програма «Творчості людей поважного віку» об'єднує 12 хорів у Вашингтоні та у прилеглих до столиці штатах Вірджинія та Мериленд. Щоб стати учасником одного з них, не потрібно проходити конкурс чи мати досвід: «Деякі з учасників нашої програми співали усе своє життя. Інші не співали близько 40 років, поки займалися кар'єрою та родиною. Дехто взагалі ніколи не співав», – розповідає Джін Келлі, засновниця та керівниця програми.

У рамках програми, щоліта при Коледжі св. Марії у Мериленді Келлі організовує хорові курси. Цього року у літньому таборі зібралось понад 60 співаків, які під керівництвом професіоналів за чотири дні вивчили п'ять композицій. Дослідження впливу занять з професіоналами на загальний стан людей старшого віку довели їх позитивний ефект. «Вже після першого року дослідження ми побачили, що люди, які мають можливість займатися з професійними музикантами, краще почуваються, менше схильні до депресії, приймають менше ліків, менше падають», – розповідає Джін Келлі.

У 2001 році у програмі брало участь 150 співаків. Тепер – понад 550, середній вік – 73 роки, але є й люди, яким за 90. Як тут говорять, співати ніколи не пізно.

Руслан СТЕЦИК Чи вся музика є мистецтвом... //СЛОВО № 3 (51) 2012, с.27-29